

PAPP ZSUZSANNA*

Gondolatok a kifogások jelentőségéről egy polgári eljárásjogász szemszögéből

I. Bevezető gondolatok

Az ünnepelt *Szabó Imre* professzor urat kezdő tanársegéd korom óta ismerem. Vidám, konstruktív, segítőkész személyiségét mindig elismertem, szakmai tudását, pozitív kollégialis viszonyulását nagyra értékeltem. Bár nehéz elhinni, hogy a tisztelt és elismert, iskolateremtő processzualista elérte az ünneplésre okot adó kerek évfordulót, a naptárban mégis bízva, a jelen eljárásjogi tanulmánnyal szeretnék tisztelegni előtte.

II. Alapvetés

Sárffy Andor szerint a kifogást három értelemben lehet használni a polgári perben.

- i) A magánjog és néha a perjog szóhasználata szerint a kifogás *egy ellenjog érvényesítése*, amellyel a szemben álló jogot, a főjogot meg lehet szüntetni, vagy meg lehet gyengíteni.
- ii) A perjog általánosan elterjedt szóhasználata szerint a kifogás: *joghatást kizáró, joghatást megszüntető tény állítása*.
- iii) Harmadik értelemben pedig a kifogás *valamely dolog vagy jog hibáira való rámutatást* jelenti.

Utóbbi csoportba sorolja a pergátló kifogásokat is, amelyek legtöbbje egy-egy perelőfeltétel ellentétje.¹

A jelen tanulmányban a hatályos jogszabályok alapján *Sárffy* – ma is abszolút helytálló kategorizálását – a jogfejlődés eredményeként egy további kategóriával: *a kifogás, mint önálló jogorvoslat* osztályával szeretném kiegészíteni.

* főtanácsadó, Alkotmánybíróság

¹ SÁRFFY ANDOR: *Magyar polgári perjog*. Grill Károly Könykiadó Vállalata. Budapest, 1946. 205–206. pp.

III. A kifogások és a római jog

A kifogások, mint a legtöbb alapvetően fontos jogintézmény római jogi gyökerekkel rendelkeznek, illetve bizonyos római jogi szabályok olyan módon éltek tovább, hogy az ókori Rómában és a provinciákon egy jogtudós szó szerint azonosan magyarázhatta a res iudicata intézményét és az erre alapított kifogást, mint amiképpen ma bármelyikünk a modern számítógépekkel felszerelt egyetemi katedráról vagy az online oktatás keretében.

A római jog fejlődésének különböző korszakaiban a kifogások szerepe, megítélése eltérő volt. Az erre vonatkozó fejlődési vonal bemutatása nagyon izgalmas lenne, de önmagában meghaladná ezen tanulmány kereteit. A továbbiakban ezért a kifogások vonatkozásában néhány sarokpontra fogunk fókuszálni.

Ulpianus szerint: „res iudicata pro veritate accipitur” (a jogerősen ítélt dolgot igazságnak kell elfogadni).

Ulpianus tétéleit, amelyek tömörségét csak tisztelni lehet, mindig érdemes elfogadni.

Mit is jelent ez a tétel?

Emlékeztetőül: a felperes szóbeli kérelemmel fordult a formula kibocsátása iránt a praetorhoz. Ha az alperes tagadta a felperes igényét vagy kifogással élt, akkor a praetor döntött a formula kibocsátásáról, aki a formula kibocsátását – többek között – akkor tagadta meg, ha a felperes követelése tárgyában korábban már ítélet született. Az ítélet a felek úgynevezett perszerződésén alapult, amelyben alávetették magukat a bírói döntésnek. A fellebbezési eljárás kizártsága miatt az ítélet azonnal jogerőre emelkedett.² Ez egyrészt azt jelentette, hogy a felperes eldöntött igényét újból perrel nem érvényesíthette, mert akkor az alperes az ítélt dolog kifogását (*exceptio rei iudicatae*) emelhette vele szemben.³ A mai napig ez az ítélet alaki jogerejének lényege. Másrészt az ítélet tartalmát, az abban foglalt rendelkezést irányadónak tekintették a peres felek között felmerülő más perekben is. Ezt nevezzük ma is az ítélet anyagi jogereje lényegének. Fontos kiemelni, hogy fellebbezés, jogorvoslat hiányában az anyagi jogerő szabálya érvényesült a tényállás vagy jogi megítélés tekintetében nem „tökéletes” ítéletek esetében is.

A *cognitio*s eljárásban a pernek a megindítása az idézéssel történt meg. Később ezt felváltotta a keresetlevél (*libellus*). Itt a felperes előadta a követelésének a tárgyát és jogalapját. Erre az alperes válaszolhatott írásban. Ha az alperesnek kifogása volt, azt – ellentétben a formuláris eljárás szabályaival – az eljárás során bármikor érvényesíthette. Ha mindkét fél megjelent, akkor megkezdődött a tárgyalás, ez azonban nem volt nyilvános, és már nem volt teljesen szóbeli sem. A periratokat és a jegyzőkönyveket írásba foglalták, ezzel növelve az írásbeliség jelentőségét. Kötött bizonyítási rendszer volt jellemző, vagyis megszűnt a korábbi szabad mérlegelési rendszer. Jogszabályban állapították meg a bizonyítékok bizonyító erejét. Az ítéletet írásba foglalták, és a pervesztesnek meg kellett

² BRÓSZ-PÓLAY: *Római jog*. Tankönyvkiadó. Budapest 1974. 117. p.

³ BRÓSZ-PÓLAY 1974, 117. p.

fizetnie a perköltséget is. Fellebbezni vagy az ítélet hirdetésekor szóban lehetett vagy pedig később írásban volt rá lehetőség. Maga a fellebbezési rendszer többszintű volt.⁴

Schwarz Gusztáv hangsúlyozza, hogy a jogerős ítélet negatív funkciója az volt, hogy a pergátló kifogás útját állta egy újabb pernek pusztán azért, mert az igény egyszer már érvényesítésre került, tekintet nélkül arra, hogy a bíró az újabb per esetén ugyanazt az ítéletet hozta volna-e vagy sem, mint amelyet az első alkalommal hozott. Az ítélt dolog kifogásának pozitív funkciója alatt azt értették, hogy igénytagadó kifogás. Megengedi ugyan az újabb pert, de a bíró az új ítéletben csak ugyanazt mondhatja ki, amit már az első ítélet is tartalmazott.

Schwarz Gusztáv is megerősíti, hogy a rómaiak értelmezése szerint a jogerős ítélet, amely az alperest elmarasztalja, új obligatiót teremt, az úgynevezett obligatio iudicatis, amely feltétlen és a korábbi kötelezettségtől független volt.⁵

Az exceptio rei iudicatae terjedelmét *Schwarz* kétféle szempontból vizsgálta. Tárgyi szempontból az ítélet csak abban a terjedelemben vált jogerőssé, amelyben azt az alperes a per tárgyává tette, azaz amennyiben kereseti kérelmébe foglaltaknak megfelel. Annak, hogy ugyanarról a kérdésről legyen szó, az a feltétele, hogy a jog és a jogsérelem – amelyre a felperes a két perben hivatkozik – ugyanaz legyen. Ha a felperes ugyanazt az igényt, ugyanazon tény, de más jogszabály alapján érvényesítette, akkor nem lehetett a res iudicata kifogásával élni. Ha pedig a felperes keresetét elutasítják, akkor még indíthat keresetet más tény alapján. Ez esetben az első ítélet csak az elutasítás tárgyát képező tényre res iudicata. Az említett esetekben a második perben olyan igényről van szó, amelyről az első ítélet közvetlenül rendelkezett. Vannak olyan esetek, amikor az első perben csak közvetve történt ítélezés valamely igényről. Az ítéletből nemcsak az res iudicata, ami közvetlenül, kifejezetten van benne, hanem az is, ami csak közvetve, hallgatólagosan. Abban az esetben tehát, ha az első ítélet a mellékjog előfeltételét képező főjogra (főkövetelésre) vonatkozik, akkor ennek az a következménye, hogy a mellékjogra (mellékkövetelésre) is kiterjed az ítélet. Fordítva azonban ez nem igaz.⁶

Amikor a felperes igényével szemben az alperes olyan jogra hivatkozott, amely a felperes jogát kizárta, akkor – ha az ítélet a felperes keresetének helyt adott – az res iudicata volt abban a tekintetben is, hogy az alperesnek a hivatkozott joga nincs meg. Megfordítva azonban ez nem így volt: a felperes elutasítása nem jelentette az alperes jogának elismerését.

Az eljárásjogban rendkívüli jelentőséggel bírnak az anyagi jogi kifogások. Ennek a témának a gyökereit is a római jogban kell keresnünk. A római jogi excepciók (kifogások) részletes ismertetése meghaladná e dolgozat kereteit. Ezért e témakört felidézendő csak néhány gondolatot szeretnék megemlíteni. *Récsi* például kifejti: Az elévülés hatálya abból áll, hogy a keresetjoggal kifogás, praescriptio vagy exceptio temporis áll szemben, mely a keresetet megfosztja hatályától annak ellenében, ki ezen kifogásra jogosult. Ily módon tehát a keresetjog megsemmisítettik; de az elévülésnek nincs is egyéb hatálya, mint ezen elmulasztott jogeszköznek elvesztése — aminek következtében a kereset alapját tevő jognak egyéb, habár tökéletlen érvényesítési módjai fennmaradnak, tehát maga a jog is. Az

⁴ BRÓSZ- PÓLAY 1974, 119–120.pp.

⁵ SCHWARZ GUSZTÁV: *Institutiók és Pandekták*. Politzer Zsigmond kiadása. Budapest, 1900. 118. p.

⁶ SCHWARZ 1900, 126. p.

ellenkező eset ezen jogintézmény természetén kívül esnék, in rem actio-ként. Vagyis a keresetjog elévülése után fennmarad a naturalis obligatio.⁷

Récsi rámutat arra is, hogy a jogok érvényesítése néha a támadó keresetjog helyett a védelmező kifogás (exceptio) alakjában történik. A kifogás ugyanis az alperesnek a felperesi igénnyel szemben álló joga, mely amant, ha ipso iure létezik, tehát nem tagadható, egészen, vagy részben megfosztja hatályától. A nem perjogi szabályokon alapuló kifogások legtöbbje a tágabb értelemben vett exceptio doli fogalma alá sorolható, mely általában oly módon kifejezhető, hogy a felperes igényének támasztása által, dolose, vagyis a bona fides ellen cselekszik. Ezen általános exceptio doli-nak egyik esete az úgynevezett visszatartás (retentio) joga, alperesi részről, ellenigényei végett, ha ezek a felperesnek valamely dolog kiadására irányított igényével egybefüggők. Kiemeli, hogy rendkívüli nagy tévedés ezen úgynevezett „retentio” jogát a birtok hatályának tartani. A kifogások rendszerint az alperesi viszonytal oly szoros kapcsolatban állnak, hogy mindenkit illetnek, ki ezen viszonyba successio vagy idegen kötelezettség átvállalása által belép.

Minden exceptio kizárja a keresetet: teszi ezt vagy véglegesen, tehát elenyésztve a keresetjogot (exceptio peremptoria), vagy csak mostanra, tehát elhalasztva a keresetet (exceptio temporalis, dilatoria).⁸

Például a megtévesztés kifogása (exceptio peremptoria) a felperes kereseti jogát egyszer s mindenkorra megghiúsította, tehát végleges hatályú. Amennyiben csak időlegesen hiúsítja meg, mint például az idő előtti perlés kifogása esetében, úgy halasztó hatályú kifogásról (exceptio dilatoria) beszélünk.⁹

IV. A kifogások az 1911. évi Pp.-ben

A századforduló és az 1900-as évek első évtizedei a magyar, osztrák, német jogirodalom rendkívül élénk és kiemelkedően magas színvonalú elméleti vitái témánkat is érintették. Miután az 1911. évi Pp. felsorolta a pergátló kifogásokat, a perjogi irodalomban pezsgő eszmecsere bontakozott ki arról, hogy az érdemi tárgyalásra való alkalmatlanságot előidéző tényeket vagy hiányokat, amelyeket pergátló körülménynek nevezünk, kell-e a perrendtartásnak felsorolnia, vagy ehelyett a félnek a fenti alapon a per folytatása ellen lehetséges kifogásait, azaz a pergátló kifogásokat.¹⁰ A perelőfeltételek tana a múlt század első felében a perirodalom egyik legizgalmasabb eljárási kérdéseként szerepelt.¹¹

Az akkori álláspontok ismertetésétől itt eltekintünk, csupán az 1911. évi Pp. vonatkozó rendelkezéseit idézzük föl:

⁷ RÉCSI EMIL: *A római jog rendszere, tekintettel a mai alkalmazhatóságára, vázlatban*. Pest, 1862. 38. p.

⁸ RÉCSI 39. p.

⁹ BRÓSZ-PÓLAY 1974, 114. p.

¹⁰ A pergátló kifogásokról lásd továbbá KOVÁCS MARCEL: *A polgári perrendtartás magyarázata*. Második kiadás. Budapest, 1927. 523–531. pp.

¹¹ Összefoglalóan lásd pl. KENGYELMIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó. Budapest, 2010. 238. p.

Az 1911. évi Pp. szerint:

„Pergátló kifogások

1. hogy a kereset érvényesítése egyáltalában nem tartozik a polgári perútra vagy hogy külön eljárásnak van fenntartva;
2. hogy törvény szerint a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie;
3. hogy a per nem tartozik a bíróság hatáskörébe;
4. hogy az ügyben választott bíróságnak kell eljárnia;
5. a perfüggőség kifogása (147. §.);
6. hogy a felek valamelyikének nincs perképessége, illetőleg hogy törvényes képviselője mellőzve van vagy nincsen igazolva;
7. hogy a felperes a megelőző eljárásnak a 186. és a 439. §. alapján megállapított költségét a törvény értelmében meg nem térítette;
8. hogy a felperes a perköltségre nézve biztosítékot nem adott (124-128. §.)”

V. A kifogások a Pp. hatályos szabályai tükrében

A hatályos jogszabályi rendelkezések alapján a polgári eljárásban a felek és más eljárási résztvevők számos eljárási kifogást terjeszthetnek elő, és gyakorta sor kerül anyagi jogi kifogás (pl. elévülési kifogás) előterjesztésére is.

A régi Pp. szabályait a terjedelmi korlátok miatt részletesen nem tudjuk ismertetni, de esetenként, az új Pp. rendelkezéseinek elemzésekor, utalunk a régebbi szabályozásra.

Az eljárási kifogások meghatározására a (új) Pp. nem vállalkozik, és a lehetséges számos eljárási kifogás közül csak néhányat nevesít. Az 1911. évi Pp. és a jogirodalom szóhasználata azonban tovább él a gyakorlatban. A kifogások között találunk jogorvoslatként szabályozott eljárási kifogásokat is. A Pp. az általános szabályok között szabályozza például az eljárási szabálytalanság esetén és az eljárás elhúzódása miatt benyújtható kifogások intézményét.

Minden más kifogást megelőzően említendő az anyagi jogerő hatásra, az ítélt dologra hivatkozás (*exceptio rei iudicatae*) – az egyik legerősebb ún. pergátló kifogás.

Az érdekelt fél (legtöbbször az alperes) kifogás formájában hivatkozhat az ítélt dologra, de a bíróság hivatalból is figyelembe veszi azt. A római jogi gyökereknél említett hatások, a tárgyi és alanyi hatály szabályai lényegében ma is irányadóak. Valódi szakmai vita talán már az indokolás meghatározó elemei jogerejének tekintetében sincs mára jogtudósok között, hiszen a tényállás rögzítése, amelyre tekintettel a jogi minősítés és a döntéshozatal történt elengedhetetlen és egyben meghatározó egyedi azonosítója egy határozatnak.¹² Az

¹² SHÖNVITZKY BERTALAN: *Az ítéleti indokolás jogerőre emelkedése*. Budapest, 1933., BECK SALAMON: *Az ítéleti indokolás jogerejének a kérdéséhez*. Jogtudományi Közlöny, 1963/7. 404 p.

anyagi jogerő tárgyi terjedelmének¹³ tekintetében ugyanis hangsúlyozandó, hogy az feltételezi a tényalap és a jog azonosságát¹⁴. Az igazolási kérelem vagy a kézbesítési vélelem megdöntése hatásait is figyelembe kell venni e témakör gyakorlati hatásainak elemzésekor.¹⁵ Vannak továbbá olyan pertípusok, amelyek logikusan kivételt képeznek az általános szabállyal szemben. Ilyen például a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti per.

Az alanyi oldal azonossága szintén meghatározó elem: A res iudicata alanyi szempontból ugyanazon felek illetve azok jogutódjai tekintetében áll fenn. Kiterjed az egységes pertársakra, az anyagi jogosultra, akinek érdekében az ügyész vagy más személy pert indított, feltéve, hogy a fél részére az ítéletet szabályszerűen kézbesítették, és az vele szemben is jogerőre emelkedett - sőt kiterjed az önálló jogállású beavatkozóra is. A csoportos perlés új problémákra vet fel e témakörben.¹⁶ Személyállapoti perekben viszont a személyi hatály contra omnes: nemcsak az előbbieik szerinti széles értelemben vett felekre vonatkozik a perisméltés tilalma, hanem mindenkire.

A polgári eljárásokban a leggyakrabban előforduló kifogások:

- a joghatósági kifogás,
- a hatásköri kifogás, illetékességi kifogás,
- az elfogultsági kifogás,
- az ítélt dolog kifogása,
- a kézbesítési kifogás.

Az ezekre vonatkozó jogszabályi rendelkezésekre és esetjogra ehelyütt nem tudunk kitérni.

VI. Az elfogultsági kifogás

Annak ellenére, hogy sem a régi Pp., sem a hatályos Pp. nem használja ebben az összefüggésben ezt a kifejezést, elfogultsági kifogás néven tartja számon a joggyakorlat azt az esetet, amikor a per elintézéséből ki van zárva, és abban, mint bíró nem vehet részt az a személy, akitől az ügy tárgyilagosa megítélése egyéb okból nem várható. [Pp. 12. § f).

¹³ PÁKOZDI ZITA: A jogerő tárgyi terjedelme a polgári perben 196 p. Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. 2015., VÖLCSEY BALÁZS: *Az anyagi jogerőhatás tárgyi terjedelmének összehasonlító elemzése a magyar, a német és a svájci polgári perjog alapján*. ELTE Eötvös Kiadó. 2021.

¹⁴ A jogirodalomban szereplő számos álláspont közül hangsúlyozott figyelmet érdemel Móra Mihály értelmezése, aki szerint a jogerőhatás negatív oldala azt jelenti, hogy ugyanazon felek között ugyanarra a jogra nézve nem lehet sikeresen új keresetet indítani. A pozitív hatás pedig abban áll, hogy az ítéletben foglalt döntés minden bíróságra és a felekre végleg irányadó, és egyúttal további joghatások alapja is. MÓRA MIHÁLY: *A bírósági határozatok*. In: Polgári eljárásjog II. 1959. 440. p. Farkas József szerint a jogerőhatás a kereset feletti döntéshez kapcsolódik. Ezt a döntést a rendelkező rész a hozzá kapcsolódó indokolással szoros egységben tartalmazza. (FARKAS – NÉMETH – NÉVAI – SZILBEREKY – VARGA – VIDA: *Polgári Eljárásjog*. Egységes jegyzet, 1978. 430–432. pp.); A BH2002. 235. számú határozat pl. kimondta, hogy „az ítélt dolog tárgya: a keresettel érvényesített jogról való döntés, az annak alapjául szolgáló releváns tények és jogi okfejtések, így a felek közötti jogviszony minősítése is, amely utóbb vitássá nem tehető, attól egy későbbi perben a bíróság sem térhet el”.

¹⁵ Erre nézve l. pl. VÖLCSEY BALÁZS: *A jogerőhatás megjelenési formái*. Themis 2014/12. 371. p.

¹⁶ Erről l. PÁKOZDI ZITA: *A csoportos perlés és a jogerő alanyi hatálya*. In: Suri, Noémi (szerk.) *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*. Pázmány Press. 2014. 225–238. pp.

pont] Mind a régi Pp., mind a hatályos Pp. szerint a felek által előterjesztett kizárási kérelmek döntő többsége elfogultsági kifogás. Az Alaptörvény XXVIII. cikke értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy „[...] VALAMELY perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű időn belül bírálja el”. Az Alaptörvény 26. cikkének (1) és (2) bekezdése továbbá rögzíti: A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. A bírák nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. ... A Kúria elnöke és az Országos Bírósági Hivatal elnöke kivételével a bíró szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn.

A bírói függetlenséget továbbá számos további jogszabályi rendelkezés biztosítja. Többek között az Alaptörvény betűjén és szellemén, több alkotmánybírósági határozaton túlmenően a Bszi., valamint a Bjt. szabályai az igazságszolgáltatás, és ezen belül az egyes bírák függetlenségét is oltalmazzák..

VII. Ki élhet kifogással a hatályos Pp. szerint?

A Pp. hatályos szabályai szerint szigorúan szabályozott, hogy ki élhet a kifogás egyes konkrét típusaival.

A Pp. 138. § (4) bekezdés b) pontjában foglalt okból a kézbesítési fikcióval szembeni kifogást csak természetes személy fél vagy az eljárásban részt vevő egyéb természetes személy érdekelt terjeszthet elő. [Pp. 138. § (5) bek.] Más kifogások esetén ilyen típusú megszorítás nem jellemzője a szabályozásnak.

A fél mellett kizárási bejelentéssel például a beavatkozó is élhet. Ám nemcsak a felek és a beavatkozók, hanem más eljárási résztvevők is élhetnek egyes eljárási kifogásokkal. Így például a Pp. rendelkezése értelmében, ha a fél a 285. § (1)-(3) bekezdésében írt szabályok megszegésével terjeszti elő tanúbizonyítási indítványát, és a tanú az erről történő tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül ezt kifogásolja, a bíróság az adat bejelentőjét pénzbírsággal sújtja. Az adatbejelentéstől számított hat hónap eltelte után ugyanakkor ezzel kapcsolatos kifogást előterjeszteni nem lehet. Ha a kifogás elkésett, azt a bíróság hivatalból elutasítja, de a kifogást elutasító határozat ellen külön fellebbezésnek van helye. [Pp. 285. § (5) bek.]

A nemperes eljárásokban általában nagyon szigorún, visszafogottan meghatározott személyi kör jogosult a kifogás előterjesztésére. A Cstv. 56. § (1) bekezdése alapján például csak a hitelező.

VIII. A kifogások fontosabb jogkövetkezései a hatályos Pp. szerint

A kifogások palettája hatályos jogunkban annyira színes, hogy amennyiben a kifogásnak a bíróság helyt ad, a jogkövetkezései a kifogás típusától függően a pénzbírságtól, az eljárási cselekmény elvégzésének kötelezettségén át egészen az adott eljárási jogviszony létrejöttének kizártságáig terjedhetnek.

A különböző típusú kifogások közül jelentőségük tekintetében kiemelkednek a *pergátló* kifogások. Ezek közül több hivatalból is akadályát képezi annak, hogy a per kétoldalúvá váljon, azaz az állam igazságszolgáltatási hatalmát megtestesítő bíróság és az alperes között közjogi – konkrétan polgári eljárásjogi jogviszony – jöjjön létre. Természetesen ebben a tekintetben is tipikus a kifogás alperes általi előterjesztésének követelménye, és a bíróság kérelemhez kötöttsége. Abban az esetben, ha a bíróság hivatalból illetve az alperes kérelmére nem észleli, nem minősíti helyesen a pergátló kifogásokat, az eljárás akár az elsőfokú, akár a másodfokú bíróság előtt is folytatódhat, viszont amennyiben helyesen minősíti, az eljárás megszüntethető (optimális esetben a keresetlevél visszautasítható). Egyes kifogások a rendkívüli jogorvoslati eljárásokban – például a felülvizsgálati vagy a perújítási eljárásban – is előterjeszthetők.

A Pp. a 393. § d) és e) pontjai szerint a jogerős ítélet és az ítélet hatályával rendelkező határozatok ellen perújításnak van helye, ha

„d) a perben hozott ítéletet megelőzően ugyanarra a jogra nézve már korábban jogerős ítéletet hoztak,

e) a keresetlevelet vagy más iratot a fél részére a hirdetményi kézbesítés szabályainak megsértésével hirdetmény útján kézbesítették.”

A Pp. a perújítás megengedhetősége körében rögzíti, hogy a Pp. 393. § e) pontja alapján csak az a fél élhet perújítással, akinek az iratot hirdetmény útján kézbesítették, és kizárólag akkor, ha a 144. § (2) bekezdésében meghatározott jogkövetkezményeket a bíróság az elsőfokú eljárásban vagy egyéb perorvoslatban a fél hibáján kívül álló okból nem mondhatta ki, és a fél a hirdetményi kézbesítést követő eljárást nem hagyta jóvá. [Pp. 394. § (3) bek.]

A jogerős fizetési meghagyás ellen is van/lehet helye perújításnak. A perújítási eljárás lefolytatására az a bíróság rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel, amelyik – ellentmondás esetén – elsőfokú bíróságként a perré alakult eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkezett volna. A 393. § e) pontját a jogerős fizetési meghagyással szemben előterjesztett perújítás esetén úgy kell alkalmazni, hogy perújításnak akkor van helye, ha törvény ellenére a kötelezettnek a meghagyást hirdetményi úton kézbesítették. A 394. § (3) bekezdése ebben az esetben is irányadó. [Pp. 398. § (1)-(2) bekezdés]

Az általános esettől eltérően a hirdetményi kézbesítés szabályainak megsértése esetén, a perújítás nem feltétlenül lejjebbviteli rendkívüli jogorvoslat. A Pp. 393. § e) pontjára hivatkozással előterjesztett perújítási kérelmet ugyanis az elsőfokú bíróság – ha azt hivatalból nem utasította vissza – az iratokkal együtt a perújítás megengedhetősége tárgyában való döntés végett felterjeszti a másodfokú vagy a felülvizsgálati bírósághoz, ha a hirdetményi kézbesítés szabályait a másodfokú vagy a felülvizsgálati eljárásban sértették meg. Ebben az esetben az eljárásnak csak az érvénytelenséggel érintett szakaszát kell megismételni. Egyebekben a másodfokú vagy a felülvizsgálati bíróság a perújításra vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazásával jár el. [Pp. 403. §]

A felülvizsgálati kérelem elbírálásának korlátai tekintetében emlékeztetnünk kell arra, hogy a Kúria a felülvizsgálat során a felülvizsgálati és csatlakozó felülvizsgálati kérelem korlátai között, az ott megjelölt jogszabályok, illetve a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérés tekintetében vizsgálja a jogerős ítélet jogszabálysértő, illetve a kú-

riai határozattól jogkérdésben való eltérő voltát, kivéve, ha az eljárást hivatalból megszünteti, vagy ha a határozatot hozó bíróság nem volt szabályszerűen megalakítva, illetve a határozat meghozatalában olyan bíró vett részt, akivel szemben törvény értelmében kizáró ok áll fenn. [Pp. 423. § (1) bekezdés]

LX. A kifogás, mint jogorvoslat

A jogalkotó joga és egyben kötelezettsége, hogy az Alaptörvénynek és a vonatkozó nemzetközi szerződésekben Magyarország által vállalt kötelezettségeknek megfelelő jogorvoslati rendszert alakítson ki. A polgári eljárásjog jogorvoslati szabályai között egyre nagyobb szerepet kapnak a kifogások. A peres eljárásban a kifogások, mint jogorvoslatok fontos, de csak az eljárásjogi cselekményeket, vagy éppen azok elmulasztását jelentő esetekben nyújtanak jogvédelmet. Azok útján tehát nem a kereset tárgyát, azaz a keresettel érvényesített jogot érintő döntést lehet támadni.

Hasonló szempontok alapján minősíthetők az egyes polgári nemperes eljárásokban kodifikált kifogások, mint jogintézmények is. A polgári nemperes eljárásokban esetenként a kifogás a bírósághoz fordulás lehetőségét nyitja meg a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekben felsorolt jogosultak számára.

Miden jogorvoslat esetében követelmény, hogy ha a jogalkotó jogorvoslatra ad lehetőséget valamely eljárás valamely szakaszában, akkor annak a szabályozása az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való jog hatékony érvényesülését biztosítsa. Az Alaptörvény e felhívott szabálya mindenkinek jogot biztosít ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti.

Az Alaptörvény megköveteli, hogy a jogorvoslati jog nyújtotta jogvédelem hatékony legyen, vagyis ténylegesen érvényesüljön és képes legyen a döntés által okozott sérelem orvoslására. A jogorvoslat jogának hatékony érvényesülését számos tényező befolyásolhatja, így többek között a felülbírálati lehetőség terjedelme, a jogorvoslat elintézésére meghatározott határidő, vagy a sérelmezett határozat kézbesítésének szabályai és megismerhetőségének tényleges lehetősége. A jogorvoslati jog hatékony gyakorlásával függ össze a sérelmezett határozat indokainak teljes bemutatása, illetve a határozat alapjául szolgáló iratok és bizonyítékok megismerésének lehetősége is. A jogorvoslati jog hatékony gyakorlására ugyanis kizárólag a bíróság vagy hatóság döntését alátámasztó indokok ismeretében nyílik valódi lehetőség {erről lásd: 7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [32]; 22/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [26] ; valamint ezzel egyezően: EJEB, Hadjianastassiou kontra Görögország, [C] (12945/87); 1992. december 16., 33. bekezdés; EJEB, Baucher kontra Franciaország, (53640/00), 2007. július 24., 47-51. bekezdései; legutóbb megerősítve: EJEB, Chorniy kontra Ukrajna, (35227/06), 2013. május 16.; 39-43. bekezdései}.

A kézbesítési kifogás alapvető szabályait a Pp. 138-140. §-ai rögzítik, amelyek ismeretétől ehelyütt eltekintünk.

A Pp. az általános szabályok között szabályozza továbbá az eljárási szabálytalanság esetén és az eljárás elhúzódása miatt benyújtható kifogások intézményét.

X. Kifogás az eljárás szabálytalansága ellen

Ez az intézmény az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes bírósági eljáráshoz való jog érvényesülését célozza. A Pp. a régi Pp. szabályait továbbfejlesztve lehetővé teszi, hogy a kifogás e típusát az eljárás során bármikor, tehát az eljárás bármelyik szakaszában elő lehessen terjeszteni, mivel kimondja, hogy a fél az eljárás szabálytalanságát az eljárás folyamán bármikor kifogásolhatja. Ha a fél a kifogást a tárgyaláson szóban adja elő, azt a jegyzőkönyvben rögzíteni kell. [Pp. 156. § (1) bekezdés]

Amennyiben a bíróság a kifogásnak helyt ad, annyiban a kifogással érintett eljárási cselekményt szabályszerűen lefolytatja vagy a szükséghez képest megismétli. Ha a bíróság a kifogást elutasítja, erről határozatot hoz, e döntését legkésőbb az ítéletében köteles megindokolni. [Pp. 156. § (2) bekezdés]

A Pp. csak a kifogás elutasítása esetén követeli meg kötelező jelleggel a bíróságtól, hogy alakszerű végzéssel határozzon. A végzés indokolása helyet kaphat az elutasító végzésben, vagy legkésőbb az ítéletben Természetesen nem minden eljárás zárul ítélettel.

Az eljárás szabálytalansága elleni kifogásnak egy speciális rokona a Pp. 285. § (1)-(3) bekezdésében írt kifogás. Ebben az esetben a kifogást a tanú terjesztheti elő, ha a fél a szabályok megszegésével terjeszti elő tanúbizonyítási indítványát, és a tanú az erről történő tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül ezt kifogásolja. A bíróság az adat bejelentőjét pénzbírsággal sújtja. Az adatbejelentéstől számított hat hónap eltelte után ezzel kapcsolatos kifogást előterjeszteni nem lehet. Ha a kifogás elkészült, azt a bíróság hivatalból elutasítja, és a kifogást elutasító határozat ellen külön fellebbezésnek van helye. [Pp. 285. § (5) bekezdés]

XI. Kifogás az eljárás elhúzódása miatt

A jogorvoslatok szabályrendszere egyfelől nemcsak a törvénytörő vagy téves intézkedésekkel szembeni jogorvoslat, de az intézkedés elmulasztásával, vagy a végrehajtás indokolatlan késlekedésével szemben is védelmet nyújt. E szabályozással áll összhangban az Emberi Jogok Európai Bírósága által megfogalmazott azon követelmény, amely szerint a jogorvoslatnak ténylegesen és a jog szerint is hatékonyan szükséges működnie. Az eljárások időszerűségének garantálása pedig leghatékonyabban az elhúzódás megakadályozása érdekében biztosított jogorvoslattal érhető el {Lásd pl. 22/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [28]; továbbá hasonlóan EJEB, Scordino kontra Olaszország, [GC] (36813/97), 2006. március 29., 183. bekezdés; EJEB, Lositsky kontra Oroszország, (24395/02), 2006. december 14., 29-31. bekezdései; EJEB, Isakov kontra Oroszország, (20745/04), 2008. június 19., 21-22. bekezdései; EJEB, Burdov kontra Oroszország, (33509/04); 2009. január 15., 96-100. bekezdései}.

Az Alaptörvény XXVIII. cikkének első bekezdése az eljárások ésszerű időn belül történő befejezésének kiemelt jelentőséget biztosít. E célt, az eljárás ésszerű időben történő befejezésének, ezáltal a döntés időszerűségének biztosítását jelentősen elősegíti az eljárás elhúzódása miatti kifogás intézménye.

A Pp. szabályozza, hogy mikor és ki nyújthat be e tekintetben kifogást. A fél az ügyben eljáró bíróság előtt kifogást nyújthat be, ha

- a) törvény a bíróság részére az eljárás lefolytatására, eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, azonban az eredménytelenül telt el,
- b) a bíróság eljárási cselekmény elvégzésére határidőt tűzött, amely eredménytelenül telt el, és a bíróság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a Pp. által lehetővé tett intézkedéseket,
- c) a bíróság az adott eljárási cselekményt az annak elvégzésére elegendő észszerű időtartamon belül nem végezte el vagy annak elvégzéséről nem rendelkezett. [Pp. 157. § (1) bekezdés]

A kifogást az ügyben eljáró bíróságnál írásban lehet benyújtani, a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósághoz címezve, kérve a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróságtól a mulasztás tényének megállapítását, valamint – megfelelő határidő tűzésével – a mulasztó bíróságnak a 157. § (1) bekezdés *a)* és *c)* pontjában foglalt esetben az elmulasztott eljárási cselekmény elvégzésére vagy határozat meghozatalára, a 157. § (1) bekezdés *b)* pontjában foglalt esetben pedig az adott ügyben leghatékonyabb intézkedés foganatosítására történő utasítását. [Pp. 157. § (2) bekezdés]

A kifogást annak benyújtója mindaddig visszavonhatja, amíg a bíróság azt érdemben el nem bírálta. A visszavont kifogást újból előterjeszteni nem lehet. [Pp. 157. § (3) bekezdés]

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó követelmény az eljárások észszerű időn belül történő befejezése, amely a nemzetközi szerződések alapján is elvárás az igazságszolgáltatással szemben. *Az eljárás elhúzódása miatti kifogás célja*¹⁷, hogy az eljárások folyamatban léte alatt lehetőség nyíljon az eljárások elhúzódás-mentes lefolytatására, és ne csak az eljárások befejezése után kerüljön sor az eljárás esetleges elhúzódásának megállapítására. A Pp. értelemszerűen igen rövid határidőket ad e kifogás elbírálására. Az ügyben eljáró bíróság a kifogást annak bírósághoz történő érkezését követő nyolc napon belül megvizsgálja, és ha azt alaposnak tartja, harminc napon belül megteszi a kifogásban sérelmezett helyzet megszüntetése érdekében szükséges intézkedést.

A bíróság a kifogás elintézéséről a kifogás előterjesztőjét értesíti. [Pp. 158. § (1) bekezdés]

Ha az ügyben eljáró bíróság a kifogást nem tartja alaposnak, a kifogást tartalmazó beadványt megküldi az ellenfél részére, aki észrevételeit a kézbesítéstől számított nyolc napon belül terjesztheti elő. A határidő elteltét követően a bíróság az iratokat – az esetleg benyújtott észrevételekkel együtt – nyolc napon belül a kifogásra vonatkozó nyilatkozatával együtt felterjeszti a kifogás elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósághoz. [Pp. 158. § (2) bekezdés]

A járásbíró mulasztásával szemben benyújtott kifogást a törvényszék három hivatásos bíróból álló tanácsa, a törvényszék mulasztásával szemben benyújtott kifogást az

¹⁷ PÁKOZDI ZITA: *Kifogás az eljárás elhúzódása miatt – egy új jogintézmény és annak eredményei a polgári eljárásban*. Jogelméleti Szemle. 9/2008. 1–11. pp. A régi Pp.-be az intézményt a 2006:XIX. tv. vezette be. A szerző a mintaadó osztrák szabályozást, és az osztrák, valamint a kialakulóban lévő magyar gyakorlatot is elemzi ebben a tanulmányában.

ítélőtábla három hivatásos bíróból álló tanácsa, az ítélőtábla mulasztásával szemben benyújtott kifogást a Kúria három hivatásos bíróból álló tanácsa, a Kúria mulasztásával szemben benyújtott kifogást a Kúria másik tanácsa az iratok felterjesztésétől számított tizenöt napon belül tárgyaláson kívül bírálja el. [Pp. 158. § (3) bekezdés]

Ha a kifogást elbíráló bíróság a kifogásban foglaltaknak helyt ad, a mulasztó bíróságot határidő tűzésével a 157. § (1) bekezdés *a)* és *c)* pontjában foglalt esetekben az ügy továbbviteléhez szükséges intézkedés megtételére, a 157. § (1) bekezdés *b)* pontjában foglalt esetben pedig az adott ügyben leghatékonyabb intézkedés foganatosítására hívja fel. A felhívásban – a 157. § (1) bekezdés *a)* pontjában foglalt esetet kivéve – a kifogást elbíráló bíróság az eljáró bíróságot meghatározott eljárási cselekmény lefolytatására nem utasíthatja. A kifogás alaptalansága esetén azt indokolt határozattal elutasítja. [Pp. 158. § (4) bekezdés]

Ha a kifogás előterjesztője ugyanabban a perben ismételt alaptalan kifogást nyújt be, őt a kifogást elbíráló bíróság az elutasító határozatában pénzbírsággal sújthatja. [Pp. 158. § (5) bekezdés]

A kifogás elintézésére a végzés elleni fellebbezés felterjesztésére és elbírálására vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. [Pp. 158. § (6) bekezdés]

Megállapíthatjuk, hogy a törvény rugalmas eljárást ír elő a bíróság számára a kifogás elintézésére, ami összhangban van azzal, hogy a jogintézmény célja az eljárás előbbre vitele.¹⁸

Az eljárás szabálytalansága ellen vagy az eljárás elhúzódása miatt benyújtott kifogás elbírálására a Kp. is a Pp. szabályait rendeli alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy *2020. március 31-ig*:

- a)* a közigazgatási és munkaügyi bíróság mulasztásával szemben benyújtott kifogást a Fővárosi Törvényszék,
- b)* a törvényszék mulasztásával szemben benyújtott kifogást a Kúria,
- c)* a Kúria mulasztásával szemben benyújtott kifogást a Kúria erre kijelölt másik tanácsa bírálta el.

2020. április 1. napjától a törvényszék mulasztásával szemben benyújtott kifogást a Kúria, a Kúria mulasztásával szemben benyújtott kifogást a Kúria erre kijelölt másik tanácsa bírálja el. [Kp. 36. § (2) bekezdés]

¹⁸ KISS DAISY: *Felelőtlen felelősök. A bírósági eljárások elhúzódás miatti kifogás új jogintézménye a polgári perekben*. Fundamentum, 2004/1. A szerző szerint az intézmény az eljárás elhúzódásához vezethet.

XII. Kifogások a polgári nemperes eljárásokban

Elsőként ki kell emelni, hogy amíg a kérelemre történő eljárás elve, mint speciális polgári eljárásjogi alapelv a polgári peres eljárásokban gyakorlatilag kivételt nem tűr, addig ez az alapelv a nemperes eljárások tekintetében legfeljebb főszabályként említhető (pl. Kp. 151. § (2) bekezdés 1. mondat).

Míg a peres eljárásban mindig keresettel (illetve az azt tartalmazó keresetlevél benyújtásával) indul az eljárás, egyes perhelyettesítő nemperes eljárások kezdőirata (kiegészítve) tölti be a keresetlevél szerepét. Ilyen például a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem, de megemlítendő, hogy a nemperes eljárásoknál még a leggyakrabban használt „kérelem” elnevezés sem általános. A polgári nemperes eljárások kezdő beadványának az elnevezése a rendkívül sok jogszabályban történt kodifikálás miatt igencsak eltérő lehet: pl. kifogás, bejelentés, értesítés, indítvány.

Az elnevezésen kívül a lényegi elem sokkal inkább az, hogy a jogalkotó milyen jogkövetkezményt fűz a kérelem előterjesztéséhez. Az általános szabálytól eltérően például a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem előterjesztésének ugyanaz a hatálya, mint a keresetlevél beadásának, illetve ezen túlmenően a fizetési meghagyás kézbesítésének is ugyanaz a hatálya, mint a keresetlevél kézbesítésének.

A polgári nemperes eljárásokra vonatkozó, számos jogszabályban (esetenként szinte „eldugott”) rendelkezések különösen gyakran változnak. Témánk tekintetében ez azt is jelenti, hogy míg korábban bizonyos nemperes eljárást kezdő beadvány a kifogás elnevezést kapta, ezt utóbb a jogalkotó megváltoztatta, a most példaként említendő nemperes eljárás esetében kérelemre módosította: Korábban a választók nyilvántartásából való kihagyása vagy a nyilvántartásba való felvétel miatti jogorvoslati eljárásnál kifogás elnevezésekkel [1997. évi C. törvény a választási eljárásról 7/A. § (4) bek. c. pont] találkoztunk.

Nemperes eljárásokban a hatályos szabályozás szerint is találkozunk speciális, csak az adott nemperes eljárásban alkalmazható, az eljárások tisztességes (fair) lefolytatásának biztosításában rendkívül fontos szerepet betöltő, speciális jogorvoslatként kodifikált kifogásokkal. Ebben a témakörben feltétlenül meg kell említeni a végrehajtási kifogást és a felszámoló (azaz a felszámoló szervezet) jogszabálysértő intézkedése vagy mulasztása ellen benyújtott kifogást.

XIII. A bírósági határozatok végrehajtását szolgáló eljárás

A bírósági határozatok végrehajtását szolgáló eljárás olyan önálló eljárás, amely az alap-eljáráshoz szervesen kapcsolódó eljárás. A belföldi, illetve meghatározott esetekben külföldi marasztaló ítéletek és ítélethatályú határozatok, illetve más, jogszabályokban meghatározott döntések végrehajtása során is kiemelten fontos az eljárási garanciák biztosítása. Ezt a célt szolgálja a végrehajtási kifogás intézménye is.

A végrehajtási kifogást a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) 217. § (1) bekezdése alapján a végrehajtónak a végrehajtási eljárás szabályait és a kérelem előterjesztőjének jogát vagy jogos érdekét lényegesen sértő intézkedése, illetőleg intéz-

kedésének elmulasztása ellen lehet előterjeszteni. Fentiek alapján tehát a végrehajtási kifogás akkor terjeszthető elő, ha a kérelmező nem magát a végrehajtási eljárás lefolytatását sérelmezi, hanem azon belül egy adott, végrehajtó által tett intézkedést.

A végrehajtást kérő, az adós, más érdekelt, akinek a jogát vagy jogos érdekét a végrehajtó intézkedése, illetőleg intézkedésének elmulasztása sérti, végrehajtási kifogást terjeszthet elő, amit a végrehajtónál kell benyújtani. A végrehajtó köteles azt a végrehajtást foganatosító bírósághoz továbbítani. A szabályozás tehát lehetőséget ad arra is, hogy a végrehajtó törvénysértő intézkedése ellen nemcsak az adós, hanem más olyan érdekelt is kifogást terjeszthessen elő, akinek az intézkedés jogát vagy jogos érdekét sérti. A végrehajtási kifogás intézményének igénybevétele így azok számára is biztosított, akikkel szemben például a végrehajtási cselekményt tévesen foganatosították.

A Vht. 217/A. § (4)-(5) bekezdése szerint a bíróság a végrehajtó intézkedését – a kifogásban foglalt kérelem korlátaira tekintet nélkül – megsemmisítheti, és a végrehajtót új intézkedés megtételére kötelezheti, ha a végrehajtási eljárás lényeges szabályainak megsértése miatt szükséges az intézkedés megismétlése. A végzésnek tartalmaznia kell az intézkedés megsemmisítésének okait és az új eljárásra vonatkozó utasításokat.

Ha a kifogásolt intézkedés a jogszabályoknak megfelel vagy nem lényegesen jogszabálysértő, a bíróság a kifogásolt intézkedést hatályában fenntartja és a kifogást elutasítja. Ha a kifogásolt intézkedés lényegesen jogszabálysértő, a bíróság a kifogásolt intézkedést egészben vagy részben megsemmisíti, vagy – ha jogszabály ezt lehetővé teszi, és a döntéshez szükséges tények megállapíthatók – a végrehajtó intézkedését egészben vagy részben megváltoztatja: intézkedés elmulasztása esetén pedig az elmulasztott intézkedés megtételére utasítja a végrehajtót.

A Vht. 217/B. §-a 2012. március 15. napjától egy nagyon komoly szankciót tartalmaz. Lényegesen jogszabálysértő végrehajtói intézkedés vagy intézkedés elmulasztása esetén az önálló bírósági végrehajtó – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – köteles a kifogással érintett végrehajtási ügyben járó munkadíja 20%-ának, ugyanazon végrehajtási cselekmény tekintetében ismételt eljárási szabálysértés esetén pedig 50%-ának megfelelő pénzüsszeg megfizetésére a (3) és (4) bekezdésben meghatározottak szerint. E § (2) bekezdése alapján nem terheli a végrehajtót az (1) bekezdés szerinti kötelezettség akkor, ha a kifogás elbírálása keretében történik az ingatlan forgalmi értékének meghatározása, vagy ha a lényeges eljárási szabálysértéshez nem a végrehajtó érdekkörében felmerülő ok vezetett.

A Vht. indokolása is kiemeli, hogy a kifogást elbíráló döntéssel szemben a Vht. hatályos szabályai fellebbezési lehetőséget biztosítanak a végrehajtónak a Vht. 218. § (2) bekezdésében az őt érintő kérdésekkel kapcsolatban, ideértve a vagyoni szankció alkalmazásának esetét is. Annak érdekében továbbá, hogy az eljárást gyorsító, ésszerűsítő rendelkezések ne csak a kifogás elsőfokú elbírálásakor, hanem az eljárás eredményeként hozott végzés elleni fellebbezés elbírálása során is érvényesüljenek, a törvény erre az eljárásra is alkalmazni rendeli a kifogás elbírálására megállapított szabályokat.

A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991.évi XLIX. törvény (Cstv.) 51. §-ában szabályozott, a folyamatban lévő felszámolási eljárásban a felszámoló (a felszámoló szervezet) jogszabálysértő intézkedése vagy mulasztása ellen benyújtott kifogás is speciális jogorvoslat.

A Cstv. 51.§-a szerinti kifogás rendeltetése, hogy a felszámolás megindulásától [Cstv. 27. § (1) bekezdés] az eljárás befejezéséig tartó eljárásban jogvédelmi eszközt nyújtson a

sérelmet szenvedett félnek a felszámolóval (a felszámoló jogszabálysértő intézkedésével, mulasztásával) szemben.

A felszámoló jogszabálysértő intézkedése vagy mulasztása ellen a sérelmet szenvedett fél, a hitelezői választmány, valamint a hitelezői képviselő a tudomásszerzéstől számított 15 napon belül a felszámolást elrendelő bíróságnál a felszámolóval szemben kifogással élhet. Az adós nevében kifogást a Cstv. 8. § (1) bekezdésében meghatározott szervek képviselője nyújthat be.

A Cstv. 51. § (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha "a bíróság a kifogást megalapozottnak találja, a felszámoló intézkedését megsemmisíti, és az eredeti állapotot helyreállítja, vagy a felszámoló részére új intézkedés megtételét írja elő [...], a jogellenesen felszámolási költségként elszámolt összegnek az adós vagyonába történő megfizetésére kötelezheti a felszámolót."

A Cstv. 51. § (5) bekezdése szankcióként rögzíti, hogy ha a felszámoló a kifogásnak helyt adó jogerős bírói végzésnek nem tesz eleget, a bíróság új felszámolót rendel ki, és kötelezheti a felszámolót az ezzel járó költségek viselésére, valamint a díját csökkentheti.

A Cstv. 51. §-ában szabályozott kifogás tehát kifejezetten a felszámoló jogszabálysértő intézkedése vagy mulasztása miatt igénybe vehető, speciális jogorvoslat. Amennyiben a kifogást a bíróság megalapozottnak találja, de a felszámoló nem járt el felrhatóan, a kifogásolást elbíráló határozatban a bíróság mentesíti a felszámolót azon költségek viselése alól, amely költségek a kifogást benyújtó félnél merültek fel. Ezekben az esetekben a kifogást benyújtó fél költségeit a felszámoló a felszámolási költségek között elszámolva fizetheti ki.

A Cstv. tv. 56. § (1) bekezdésében szabályozott kifogás az 51. §-a szerinti kifogásnak egy korlátozottabb, speciális formája, amely csak a felszámolási zárómérlegben és vagyonfelosztási javaslatban foglalt, sérelmezett intézkedés miatti kifogás előterjesztését teszi lehetővé, a kézbesítéstől számított 30 napon belül, abban az esetben, ha a hitelező a sérelmezett intézkedésről korábban még nem szerzett tudomást. A kifogás benyújtására rendelkezésre álló határidő elmulasztása jogvesztéssel jár. A bíróság a kifogásról a tárgyaláson határoz, és annak eredményeképpen a kifogásnak helyt ad, vagy azt elutasítja. A kifogásnak helyt adó végzés ellen külön fellebbezésnek van helye.

XIII. Bepillantás az anyagi jogi kifogások világába

Nem tartom túlzásnak azt állítani, hogy az anyagi jogi kifogások éppen annyira meghatározói egy polgári eljárás – s különösen egy polgári peres eljárás – lefolytatásának, mint az eljárási kifogások.

Az anyagi jogi kifogások mindegyike önálló tanulmány tárgya lehet. Kifejtésükre ezért itt nyilván még csak érintőlegesen sem nyílik lehetőség, így fontosságukat csak néhány példa megemlítésével érzékeltethetjük.

A Pp. az értelmező rendelkezések körében meghatározza az anyagi jogi kifogás fogalmát. E törvényi definíció szerint anyagi jogi kifogás: a keresettel – ideértve a viszontkeresetet és beszámítást is – érvényesített jog érvényesíthetőségét kizáró, megszüntető vagy gátló anyagi jogi rendelkezésre történő hivatkozás. [Pp. 7. § (1) bekezdés 1. pont] Az anyagi jogi kifogás tehát az alperes érdemi védekezésésként [Pp. 199. § (2) bekezdés b) pont] felhozott jogállítása a keresettel érvényesített joggal, azaz a felperesi jogállítással szemben.

Az érvényesített jogra gyakorolt joghatás szempontjából az anyagi jogi kifogások három típusba sorolhatók. A jogot kizáró anyagi jogi kifogás esetében az alperes az anyagi jog olyan rendelkezésére hivatkozik, amely alapján a kereseti jog érvényesítése lehetetlen [pl. a Ptk. 6:108. § (1) bekezdése alapján az érvénytelen szerződés teljesítését követelni nem lehet; a Ptk. 6:299. § a) pontja alapján - főszabály szerint - kizárt a közvetítő kártalanítása a szerződés közvetítő által való felmondása esetén]. A jogot megszüntető anyagi jogi kifogás esetében az alperes olyan alanyi jogának felhívásával védekezik, amely a kereseti jog érvényesíthetőségét megszünteti [pl. a Ptk. 6:89. § (5) bekezdése alapján a megtámadási jogot megszünteti, ha a megtámadási ok ismeretében a jogosult a szerződést megerősíti; a Ptk. 6:164. § alapján a kellékszavatossági árleszállítási jognak, elállási jognak a szerződésből eredő követeléssel szemben kifogásként történő érvényesítése a szerződés teljesítése iránti jogot részben vagy egészben megszünteti]. A jog érvényesíthetőségét gátló anyagi jogi kifogás esetében az alperes az anyagi jog olyan rendelkezésére hivatkozik, amely alapján a jog érvényesítése átmenetileg vagy végleg akadályozott [pl. a Ptk. 6:419. § alapján a kezes sortartási kifogása; a Ptk. 6:23. § (1) bekezdése alapján az elévülési kifogás; a Ptk. 6:139. § (1) bekezdése szerinti visszatartási jog érvényesítése].¹⁹

Továbbá megemlítjük, hogy az anyagi jogi szabályok, ha ritkán is, de esetekként változnak: A munkáltatónál képvisellel rendelkező szakszervezet a munkavállalókat, illetve ezek érdekképviselői szerveit közvetlenül érintő jogellenes munkáltatói intézkedés (mulasztás) ellen a korábban hatályos jogszabályok szerint kifogást nyújthatott be. Ha a munkáltató a kifogással nem értett egyet, egyeztetésnek volt helye. Ha a kifogással kapcsolatos egyeztetés nem vezetett eredményre, a szakszervezet bírósághoz fordulhatott. Az akkor hatályos hatásköri szabályok szerint a munkaügyi bíróság, nemperes eljárásban, tizenöt napon belül döntött. [Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (a továbbiakban: régi Mt.) 23. § (1)-(4) bekezdés]. [Itt említjük meg a régi Mt. 54. §-ában foglalt rendelkezést is, amelyek alapján a szakszervezeti kifogással, az üzemi tanács (közalkalmazotti tanács) választásával kapcsolatos kérelmet az egyeztetés eredménytelenségétől számított öt napon belül lehetett a bírósághoz benyújtani.] A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) indokolása szerint míg e törvény a szakszervezet jogállásának általános szabályozása körében (az Alaptörvény keretei között) nem hoz újdonságot a korábbi szabályozáshoz képest, addig alapvetően változtatja meg a szakszervezet ún. munkahelyi szervének (a munkáltatónál képvisellel rendelkező szakszervezetnek) a helyzetét, illetve a munkáltató e tekintetben érvényesülő kötelezettségeit. E változások köréből a jogpolitikai felfogás alapvető változását tükrözi az ún. szakszervezeti vétő intézményének megszüntetése. A törvény az előbbi jogintézményt nem tartja összeegyeztethetőnek a nemzetközi munkajogi normákkal és a felek egymással szembeni függetlensége követelményével sem. A szakszervezeti vétő (kifogás) intézményét a törvény nem kívánja a továbbiakban fenntartani. Ennek indoka az, hogy ez az alapvetően a szakszervezeteknek e sajátos szerepére épülő jogintézmény, illetve annak törvényben való szabályozása nem fér össze a piacgazdasággal, indokolatlanul és diszfunkcionálisan korlátozza a magánjogi jogállású munkáltató tulajdonosi jogait. A törvény ugyanakkor nem zárja ki a kollektív szerződéses megállapodások – e körben korlátozás nélküli – lehetőségeit.

¹⁹ WOPERA ZSUZSA (szerk.) Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

XIV. Utószó

A vizsgált intézmény a római jogi alapokra építkezve nemcsak egyszerűen él (tovább élt) a hatályos magyar polgári eljárásjogban. A terjedelmi korlátokra tekintettel számos esetben vázlatosan, vagy jelzés szintjén bemutatott intézmények igazolják, hogy egyre szélesebb körben, új jogintézmények létrehozásával az intézmény él, erősödik, terebélyesedik.

A kifogás, mint jogintézmény, gyűjtőfogalom. A hagyományos kifogások – esetenként kicsit változott, frissített formában – tovább élnek, és újabb és újabb kifogás típusok jönnek létre a jogtudomány eredményei, illetve a joggyakorlat tapasztalatai alapján a jogalkotó jogfejlesztő tevékenységének eredményeként.

A kifogás intézménye örökifjú. Talán nem véletlenül jutott a szerző eszébe, amikor az ünnepelt *Szabó Imre* professzor ünnepi kötetére gondolt.